

Eksamen nr. 1

Forberedelsestid: 24 timer.

- Se video: Intro
- Prøv selv at lave en disposition over emnet på baggrund af klassens pensum og vedhæftede bilag.
- Se video: Eksamen 1
- Diskuter elevens præstation og giv en karakter
- Se video: Votering
- Konkluder hvad der lægges vægt på

OBS!

Se også gratis videoer med gode råd om prøver og eksamen.

Mød en række deltagere i serien "Ved det grønne bord"

www.dgb.dk

Emne: Oplysningstiden

Redaktionen har i det omfang det har været muligt indhentet tilladelse til at citere eksamensopgaverne. I enkelte tilfælde er det ikke lykkedes at finde ophavsrethaveren. Skulle nogens ophavsret være krænket bedes de kontakte PTV film.

Bilag:

Adriansen: Fra oplysningstid til imperialisme – "Fokus" 2 (Forlaget Systime)

J. Thiedecke: "Magtens Ansigter" (Forlaget Pantheon)

Den danske grundlov 1849 – I uddrag

I øvrigt henvises til følgende billeder:

<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/0e/Napoleon4.jpg>

http://www.kongper.dk/foto_stor/11.jpg

<http://www.denstoredanske.dk/@api/deki/files/9712/=326244.501.jpg?size=webview>

[http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4e/Prise de la Bastille.jpg](http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4e/Prise_de_la_Bastille.jpg)

Disposition til lærer/censor

- Præsenter emne + tekster
- Generelt om perioden
- Mine problemstillinger
- Analyse
 - Religion: Voltaire (Tolerance)
 - Politik:
 - Locke (Two Treatises on Government)
 - Stormen på Bastillien (maleri)
 - Montesquieu (Lovenes Ånd)
 - Rousseau (samfundspagt)
 - Oplysning i DK:
 - Litteratur: Ludvig Holberg: Moralske tanker
 - Arkitektur: Frihedsstøtten + Amalienborg
 - Fragonard: Pigen i gyngen
 - David: Napoleon krydser St. Bernard paset
 - Paragraffer fra DK's grundlov + selvunden §
 - Søren Krarup m.fl.: Virkelighed og utopi
 - John Pedersen: Lys forude? Oplysningstanker fra Voltaire til Søren Krarup
- Perspektivering til eftertiden (FN's menneskerettighedserklæring – selvunden kilde)

1. ☉ François Voltaire (1694–1778): Tolerance

Voltaire var oplysningstidens skarpeste kritiker af det, han opfattede som den katolske kirkes misbrug af sin åndelige magt til at slavebinde befolkningen i for mørket overtro. Han blev en varm fortaler for oplysning og tolerance. Teksten er fra Filosofisk Lommeleksikon, 1764.

Tolerance

Hvad er Tolerance? Det er Menneskehedens Arvelod. Vi er alle æltede af Svagheder og Vildfarelser; lad os gensidigt tilgive hverandre vore Dumheder, det er Naturens første Lov.

Lad på Børsen i Amsterdam og London, eller Surat og Bassora, Zarathushtra-Tilhængerer, Hindustaneren, Joden, Muhamedaneren, den kinesiske Gudsdyrker, Brahmadyrkeren, den Græskkatolske, den Romerskkatolske, Protestanten og Kvækeren omgaas sammen; de hæver ikke Daggerten mod hverandre for at hverve Sjæle til deres Religion. Hvorfor har vi da slagtet hinanden næsten uafbrudt siden det første Koncil i Nikæa? (...)

I afsindige, der aldrig har kunnet yde den Gud der har skabt jer en ren Kultus! I elendige der aldrig har kunnet lade jer belære af Noachidernes, de dannede Kineseres, Farsernes og alle Vismændenes Eksempel! I Uhyrer, der har Brug for overtroiske Meninger ligesom en Ravnekrås føler Trang til Ådsler! Man har alt sagt jer det, og man kan kun gentage det: Hvis I har to Religioner i jert Land, vil de søge at skære Halsen over på hinanden; hvis I har tredive, vil de leve i Fred. Se på Stortyrken: Han regerer Zarathushtra-tilbedere, Hindustanere, Græskkatolske, Nestorianere og Romerskkatolske. Den første der vil opvække Tumult, bliver brændt, og alle er fredelige.

Af alle Religionerne er den kristne utvivlsomt den der kan indgyde mest Tolerance, skont de Kristne hidindtil har været de mest intolerante Mennesker af alle (...) Denne forfærdelige Uenighed, der nu har varet så mange Århundreder, er en meget slående Lektion i at vi gensidigt bør tilgive hverandre vore Vildfarelser: Uenigheden er Menneskeslægstens store Onde, og Tolerancen er det eneste Middel herimod.

Voltaires satiriske og ironiske vid lysér ud af denne buste udført af Jean-Antoine Houffon.

3

FRIHEDSSTØTTEN

Det enevældige styre havde i starten hovedsageligt støttet sig på godsejerne, men efterhånden fik borgerskabet, især det københavnske, stadig mere indflydelse, og fra slutningen af 1700-tallet støttede kongemagten gennem landboreformerne udviklingen af en bondestand, der var loyal over for kongemagten. I 1792 rejstes på initiativ af københavnske borgere Frihedsstøtten, der priste den nyvundne frihed for bønderne. På den side af Frihedsstøtten, der vendte ind mod byen, hed det: *Kongen kiendte at borgerfrihed bestemt ved retfærdig lov giver kiertlighed til fædreland, mod til dets værn, lyst til kundskab, attraae til flid, haab om held.* På den anden side af monumentet, der vendte ud mod det åbne land, hedder det tilsvarende om bøndernes frihed: *Kongen bad stavnsbaandet skal ophøre, landboelovene gives orden og kraft, at den frie bonde kan vordre kiek og oplyst, flittig og god, hæderlig borger, lykkelig.*

>> OPLYSNINGSTIDEN

7. © Søren Krarup m. fl.: Virkelighed og utopi (2005)

Søren Krarup (f. 1937) har igennem fire årtier været en af landets skarpeste debattører. Krarup fokuserer i sit forfatterskab på kristendom og danskhed som de centrale identitetsskabende værdier. I det følgende uddrag diskuterer han oplysningstidens betydning for eftertiden.

Jeg vil ikke nævne Thomas Mores *Utopia*, selv om dette skrift i en vis forstand er begyndelsen i dets sammenhæng med renaissanceens humanisme og forbindelse til Erasmus af Rotterdam, og hvad han betegner, for det er efter mit skøn først i oplysningstiden i 1700-tallet, at denne utopiske humanisme slår igennem i Europa med fuld kraft. Med encyklopædisterne, med Voltaire og især Rousseau brydes alle broer til den konkrete virkelighed af, for nu bliver den herlige idé om det autonome menneske og dets evigt retfærdige samfund til den absolutte sandhed. Følgerigtigt bliver dette ensbetydende med et ideologisk felttog mod kristendommen. Rousseau, denne enestående løgnhals, hvis forfatterskab er bygget over hans egen selvforherligelse, og hvor både *Emile*, opdragelsesprogrammet, og *Le Contrat Social*, det politiske program, hviler på hans paranoide forfængelighed med hertil hørende selvbedrag og vilde idealisme, ville mindst af alt vide af, at den menneskelige eksistens er begrænset og ufuldkommen, og fuldkommenhedssygen hader derfor prædikenen om syndernes forladelse. Nej, det naturlige og derfor guddommelige menneske var altings mål og mening, og således bliver den totale utopi til, der i sine praktiske konsekvenser er totalitarisme (...) Utopiens vej er tydelig. Fra Rousseau over Hegel, fra Hegel over Marx, fra Marx over Lenin til den revolutionære idealisme, der slog igennem her i landet med 1968 og har frembragt den danske elendighed, som folket omsider gjorde oprør mod i 2001, og som opgaven nu går ud på at råde bod på. Igennem den nyvakte respekt for *virkeligheden*. Og den dermed sammenhængende despekt for *utopien*.

8. © John Pedersen: Lys forude? Oplysningstanker fra Voltaire til Søren Krarup (2002)

I sin bog gennemgår og diskuterer professor John Pedersen (f. 1934) oplysningstiden og dens eftermæle. I sit afsluttende kapitel sammenfatter han oplysningens betydning og svarer dens kritikere.

Man kan i hvert fald konstatere at Oplysningstiden ikke er nogen let håndterlig periode - den fører i flere retninger (...) Oplysningstiden siger vi frejdigt og tror at vi dermed har greb om tingen: en given periode, domineret af bestemte træk. Hvor enkelt. Og hvor utilstrækkeligt, men jo samtidig uundgæligt. Noget af baggrunden for at Oplysningstiden kan siges at være „i krise“ for øjeblikket, er muligvis netop at man aldrig har haft (og heller aldrig vil få) et fuldt afklaret billede

af, hvilke sider af periodens åndelige aktiviteter der mest skal lægges vægt på i viderebringelsen af arvegodset (...)

Fra Grundtvig til Søren Krarup ser man, trods alle forskelle i vingefang, et fælles træk: fordømmelsen af oplysningstankerne som udefra kommende og ødelæggende for god dansk evangelisk-luthersk levevis; nedbrydende vort fædreland med ugræs, der ikke blot fyger over hegnet som frø, men i vore dage ligefrem importeres i store læs osv. osv. (...)

Politiske præferencer bør hverken medføre at alt nedgøres, eller at perioden bliver urørlig. Fejl og overgreb, grusomheder og alskens djævelskab hører med i billedet og skal ikke retoucheres væk. Men der blev sat skibe i søen som fortsat er sejldygtige. Voltaires berømte pointe fra fortællingen *Candide*, at man skal dyrke sin have, er *ikke* at opfatte som en ligusterfascists bekendelse, men som en opfordring til i al ydmyghed at forvalte sine talenter. Og hans kamp for Calas¹, mod religiøs fanatisme og vilkårligt retsvæsen, er fortsat aktuel. Lockes og Montesquieus tanker om magtdeling er langtfra gennemført overalt, og efterleves kun mådeligt i adskillige såkaldte retssamfund. Diderots tanker, som de er udtrykt i Encyklopædien, kan stadig gælde som mønster for kampen mod vidensmonopoler. Og menneskerettighederne kan hverken reduceres til en guldkalv eller til et alibi for militære interventioner (...)

Det ville helt generelt tjene os dårligt at give afkald på det der frem for noget var Oplysningens værk, nemlig at sætte ord på følelser for vrede og indignation, at finde udtryk for uretten, fornedrelsen, vilkårligheden. Og at formulere grundlæggende tanker om den enkeltes rettigheder, også når det drejer sig om mindretal over for et demokratisk valgt flertal.

Det drejer sig hverken om „domfældelse“ eller „frikendelse“ af datidens store forestillinger om fremtiden. Under alle omstændigheder bringer tre hundrede år gamle overvejelser os næppe gyldige løsninger på ret meget. Men de svar vi må og skal finde, lader sig vanskeligere indkredse hvis vi negligerer datidens spørgsmål. Og uden svar slukkes lyset.

¹ Calas blev henrettet i 1762 for mordet på sin søn. For Voltaire var henrettelsen et eksempel på katolsk intolerance, og han førte i tre år sag mod de franske myndigheder. I 1765 blev Calas, tre år efter sin død, frikendt.

5. © Ludvig Holberg: *Moralske tanker*, (1744)

Ludvig Holberg (1684-1754) gør sig her tanker om, hvorvidt samfundsmæssige forandringer bør være hastige eller gradvise. Tekstens sprogbrug er moderniseret.

Det står derfor fast, at alt hvad som er for meget, skader; thi al dyd består i mådehold, og, så snart den går over de grænser, bliver den forvandlet til en last. Den store kinesiske filosof Kungfutse har sammenskrevet et moralsk og politisk system, som han har kaldt medium magnum, eller den store middelvej, hvorved han har villet give tilkendende, at middelvej er grundvolden for alle gode ting, og den fornemste regel, som mennesket bør tage i agt. Den bedste ting kan blive til fordærvelse, når den ikke øves med måde. Jeg har kendt visse personer, der er blevet ødelagte ved flittighed, og fattige ved sparsommelighed. Aktivitet er en stor dyd, og har herlige virkninger. Den er som en nobel hest, der vil holdes i tomme. Ja den er som en vind, der kan føre skibet frem; den kan også styrte det i ulykke. Fornuften må derfor være styrmand, og se til, at man betjener sig af vinden alene til nytte.

6. © P.A. Heiberg: *Politisk Dispache*, i *For Sandhed* (1798)

Peter Andreas Heiberg (1758-1841), satiriker og nok mest kendt for sin vise med ordene: "Ordener hænger man på idioter". Heiberg blev landsforvist 1799, året efter at have skrevet følgende skarpe politiske essay. Tekstens sprogbrug er moderniseret.

Med stærke skridt nærmer sig den tid, da dét skal komme for lyset, som nu er skjult i mørket. Hertil hører i særdeleshed forvaltningen af en stats finanser. Den sunde fornuft tilsiger også, at en nation har den fuldeste ret til at vide, hvortil de skatter anvendes, for hvis tilvejebringelse den største og bedste del af nationen må trælle surt nok. I mange staters finans-kollegier eksisterer der ikke længere protokoller med låse for. Allerede nu kaster oplysningens opgående sol sine velgørende stråler ind på ar-

(4)

Suveræniteten ligger hos folket – Lockes tanker om magten og dens begrænsning

Uddrag af John Locke: Two Treatises on Government, 1688. Her efter John W. Yolton: The Locke reader. Selections from the Works of John Locke, Cambridge 1977, s. 286 f., 297 f. og 318.

For rigtigt at forstå politisk magt og dens oprindelse må vi betragte, hvilken tilstand alle mennesker fra naturens hånd er i, og det er en tilstand af fuldkommen frihed til at foretage sig, hvad de vil og gøre med deres ejendom og deres personer, som de vil, inden for den naturlige lovs grænser, uden at spørge om lov eller være afhængige af noget andet menneskes vilje ... Men selv om dette er en frihedstilstand, er det dog ikke en tilstand af tøjesløshed ... Naturtilstanden har en naturlov til at styre den, som forpligter enhver, og fornuften, som er denne lov, lærer enhver, der vil bruge den, at ingen bør skade nogen anden på hans liv, helbred, frihed eller ejendom ...

Men hvis mennesket er så frit i naturtilstanden, som det er blevet sagt, hvis det er

så fuldstændig herre over sin egen person og sine ejendele og ligemand med det største og ikke underkastet nogen, hvorfor vil det så opgve denne frihed? ... Det indlysende svar herpå er, at selv om det i naturtilstanden har en sådan ret, er nydelsen af den dog meget usikker og konstant udsat for andres overgreb. For når alle er konger, og alle er ligemænd, og de færreste overholder ret og rimelighed, så er nydelsen af de rettigheder, ethvert menneske har i denne tilstand, meget utryk og meget usikker. Det gør mennesket villigt til at opgve en tilstand, som, uanset hvor fri den er, dog er fuld af frygt og bestandig fare. Det er ikke uden grund, den enkelte søger og er villig til at indgå i et samfund, som andre allerede har dannet eller har til hensigt at danne til fælles beskyttelse af deres liv, frihed og ejendom, hvad jeg med en fælles betegnelse kalder deres rettigheder ...

Når et antal mennesker ved hvert enkelt individs samtykke har skabt et samfund, så har de dermed gjort dette samfund til ét legeme med magt til at handle som en helhed, der udtrykker flertallets vilje og beslutning ... Således forpligter hvert enkelt menneske sig, når det sammen med andre accepterer et samfund og en regering, til at underkaste sig flertallets beslutninger. Hvis den enkelte ikke fik andre bånd, end han havde i naturtilstanden, ville denne samfundspagt nemlig intet betyde ... derfor må alle, der beslutter sig til at forene sig i et samfund, være indforstået med at opgve al den magt og suveræniteten, der er nødvendig for at opfylde de mål, de havde med at skabe samfundet ...

Men selv om mennesker, når de indtræder i et samfund, overgiver den lighed og frihed og den magt til at tage sig selv til rettes, som de havde i naturtilstanden, i samfundets hænder, så den lovgivende myndighed kan råde derover, således som samfundets vel vil kræve, så sker det dog kun

med den hensigt fra hver enkelts side bedre at beskytte sin frihed og sine rettigheder (for intet fornuftsvæsen kan formodes med hensigt at ville forandre sin tilstand til det værre), og derfor kan den magt, samfundet og den af dette indsatte lovgivende myndighed har, aldrig tænkes at strække sig længere end til det fælles vel, men er forpligtet til at sikre hver enkelts rettigheder ved at træffe foranstaltninger imod de mangler, som gjorde naturtilstanden så usikker og ubehagelig. Derfor er enhver, som har lovgivende eller højeste magt i et samfund, bundet til at styre ved stående love, der er offentliggjorte og kendte af folket, og ikke ved vilkårlige forordninger, samt ved upartiske og ubestikkelige dommere, som skal afgøre stridigheder i henhold til disse love, og til at anvende samfundets styrke internt alene til at fuldbyrde sådanne love og udadtil til at forhindre eller afbøde overgreb fra fremmede og sikre samfundet mod overfald og invasion. Og alt dette skal være rettet mod intet andet end folkets fred, sikkerhed og fælles vel ...

For at konkludere: Den suveræniteten, som hvert individ afgav til samfundet, da det indtrådte i det, kan ikke gives tilbage til det igen, så længe samfundet eksisterer. For uden denne suverænitetsafgivelse er der intet samfund ... Men hvis folket har begrænset den tid, en lovgivende forsamling eller en fyrste skal styre, eller hvis autoriteterne har fortabt deres rettigheder og magt på grund af misbrug, vil suveræniteten vende tilbage til samfundet, enten når den tid, der var givet regeringen til at styre er udløbet, eller når dens magtmisbrug er konstateret, og så har folket ret til at handle som regering og selv fortsætte med at udøve den lovgivende magt, eller folket kan skabe en ny styreform eller placere den gamle i nye hænder, som det finder rigtigst.

DEN AMERIKANSKE UAFHÆNGIGHEDSERKLÆRING

Uddrag af den amerikanske uafhængighedserklæring, vedtaget af Kongressen den 4. juli 1776. Her efter Jørgen Grunnet Jepsen: En nation bliver til, 1976, s. 110.

Vi anser disse sandheder for selvindlysende, at alle mennesker er skabt lige, og at de af deres Skaber har fået visse umistelige rettigheder, heriblandt retten til liv, frihed og stræben efter lykke.

For nu at sikre disse rettigheder er blandt mennesker oprettet regeringer, hvis retfærdige magt hviler på de styredes samtykke, og nærsomhelst nogen regeringsform bliver ødelæggende for disse formål, er det folkets ret at ændre eller ophæve den og at indsætte en ny regering, baseret på sådanne grundsætninger og med magtbeføjelser organiseret på den måde, som efter folkets opfattelse mest sandsynligt vil bringe dem sikkerhed og lykke. Klogskab påbyder så sandelig, at regeringer, der har bestået i lang tid, ikke ændres af ubetydelige eller forbigående årsager; i overensstemmelse hermed har al erfaring vist, at menneskeheden er mere tilbøjelig til at lide, så længe onderne er til at bære, end til at skaffe sig ret ved at afskaffe de vante former. Men når en lang række misbrug og overgreb, der alle sigter mod det samme mål, råber en plan om at bringe folket ind under et fuldstændigt despotisk styre, er det deres ret og pligt at skaffe sig af med en sådan regering og sørge for nye vogtere af deres fremtidige sikkerhed.

MONTESQUIEUS MAGTDELING

Uddrag af Charles de Secondat Montesquieu: De L'Esprit des Lois 1748. Her efter »Lovenes Ånd« i Hakon Stangerup: Kulturhistoriske Tekster, 1965, s. 135 ff.

I enhver stat er der tre former for myndighed: den lovgivende myndighed, den udøvende myndighed vedrørende sager, der beror på folkeretten og den udøvende myndighed angående sager, som beror på civilretten.

Ifølge den første stifter fyrsten eller øvrigheden love gyldige for en kortere tid eller én gang for alle og ændrer eller ophæver dem, der findes. Ifølge den anden slutter han fred eller begynder krig, udsender eller modtager gesandtskaber, opretter sikkerhed og hindrer indtrængen. Ifølge den tredje straffer han forbrydelser eller pådømmer tvistigheder mellem de enkelte. Man kunne kalde den sidste for den dømmende myndighed og den foregående simpelthen for statens udøvende myndighed.

For en medborger består den politiske frihed i den ro i sindet, der stammer fra opfattelsen, enhver har om sin egen sikkerhed; og for at man kan besidde denne frihed, må regeringen nødvendigvis være sådan, at den ene medborger ikke behøver at frygte den anden.

Når den lovgivende myndighed er forenet med den udøvende i samme person eller øvrighed, gives der ingen frihed, fordi man kan frygte, at nævnte monark eller senat stifter tyranniske love for at udøve dem på tyrannisk vis.

Der gives endvidere ingen frihed, hvis den dømmende myndighed ikke er adskilt fra den lovgivende og den udøvende. Hvis den var forbundet med den lovgivende myndighed, ville magten over borgernes

liv og frihed være vilkårlig, fordi dommeren ville blive lovstifter. Hvis den var forbundet med den udøvende myndighed, ville dommeren kunne opnå en undertrykkers magt ...

Som ethvert menneske i en fri stat, der er anset for at have en fri ånd, bør styres af sig selv, ville det være nødvendigt, at folket som et hele havde den lovgivende myndighed; men da det er umuligt i de store stater, og er underkastet store vanskeligheder i de små, må folket gøre alt det gennem deres repræsentanter, som de ikke selv kan gøre.

Man kender meget bedre sin egen bys fornødenheder end andre byers, og man dømmer bedre om sine naboers evner end om andre landsmænd. Det er dog ikke nødvendigt, at medlemmerne af den lovgivende forsamling bliver almindeligt valgt af hele nationen, men det er passende, at indbyggerne i hver større by vælger sig en repræsentant.

Repræsentanternes største fordel er, at de er i stand til at drøfte sagerne. Folket er overhovedet ikke egnet dertil, og det danner en af demokratiets største ulemper ...

I en stat er der altid folk, der er udmærket enten ved fødsel, ved rigdomme eller ved hædersbevisninger; men hvis de var blandet med folket og kun havde een stemme, som de andre, ville den fælles frihed være et slaveri for dem, og de ville ikke have nogen interesse i at forsvare den, fordi størstedelen af beslutningerne ville være imod dem. Den del, der har i lovstiftningen, bør svare til de andre fordele, de besidder i staten, hvad der vil indtræffe, hvis de danner en gruppe, der har ret til at standse folkets foretagender, som folket har ret til at standse deres.

Således vil den lovgivende myndighed være betroet både til de adeliges kreds og til den kreds, der bliver valgt for at repræsentere folket, og de har hver for sig deres

forsamlinger og rettigheder og særskilte synspunkter og interesser ...

Den udøvende myndighed bør være i en monarks hænder, fordi dette område af styret, som næsten altid fordrer øjeblikkelig handling, bedre styres af én end af flere, hvorimod det, der afhænger af den lovstiftende myndighed, ofte bestemmes bedre af flere end af en enkelt.

Hvis der ikke fandtes en monark, og den udøvende myndighed blev betroet til et bestemt antal personer udvalgt af den lovgivende forsamling, ville der ikke mere findes frihed, fordi to myndigheder ville være forenet, idet de samme personer undertiden og måske altid havde del både i den ene og den anden.

Uddrag af Jean-Jacques Rousseau: Contrat Social, 1762 efter Romain Rolland: Rousseau (i serien »Udødelige Tanker«), u. å., s. 68 og 75.

Suveræniteten kan ikke repræsenteres, af samme grund som den ikke kan afhændes; den består i selve sit væsen i den almene vilje, og den almene vilje kan ikke repræsenteres: den er sig selv eller en anden, der er ingen mellemvej. Folkerepræsentanterne hverken er eller kan være dens virkelige repræsentanter; de er ikke andet end kommissionærer; de kan ikke beslutte noget som helst på afgørende måde. Enhver lov, som folket ikke i egen person har ratificeret, betyder ikke noget som helst; det er slet ikke en lov ...

Når man tager ordet i dets fulde betydning, har der aldrig eksisteret et virkeligt demokrati, og vil der aldrig komme til at eksistere noget. Det er mod naturens orden, at den store masse styrer, og at den lille bliver styret ...

Hvor mange vanskelige ting forudsætter for øvrigt ikke denne regeringsform, at der skal forenes! For det første en meget lille stat, hvor folket hurtigt kan samles, og hvor hver borger uden vanskelighed kan lære alle de andre at kende; for det andet en stor enkelthed i sæderne, som forebygger de svære tvistspørgsmål og de farlige diskussioner; endvidere megen lighed i stand og formue, uden hvilket ligheden ikke længere kunne hævde sin ret og sin myndighed; og endelig liden eller ingen luksus; thi enten er luksus en virkning af rigdom, eller den gør den nødvendig, den korrumpere samtidig både den rige og den fattige, den ene ved besiddelse, den anden ved

begærlighed ...

Vi må tilføje, at der ikke er nogen regeringsform, hvor borgerkrige og indre oplydselskampagner så let forekommer som i den demokratiske eller folkelige, fordi der ikke er nogen, som har så stærk og stadig en tendens til at forandre form eller fordrer mere årvågenhed og mod for at blive opretholdt i sin engang givne form. Det er især indenfor denne konstitution (forfatning), at borgeren må væbne sig med styrke og standhaftighed og hver dag gentage i sit hjerte det, som en dydig statholder erklærede i den polske rigsforsamling: »Helere frihed under fare end trældom i sikker ro.«

DANMARKS RIGES GRUNDLOV
af 5. juni 1849

I

- § 1.
Regjeringsformen er indskrænket-monarkisk. Kongemagten er arvelig.
- § 2.
Den lovgivende Magt er hos Kongen og Rigsdagen i Forening. Den udøvende Magt er hos Kongen. Den dømmende Magt er hos Domstolene.
- § 3.
Den evangelisk-lutherske Kirke er den danske Folkekirke og understøttes som saadan af Staten.

II

- § 4.
Den i Kongeloven fastsatte Arvefølge er fremdeles gjældende. Den kan kun forandres efter Forslag fra Kongen og med den forenede Rigsdags Samtykke, hvortil udfordres tre Fjerdedele af de afgivne Stemmer.
- § 5.
Kongen kan, uden Rigsdagens Samtykke, ikke være Regent i andre Lande end dem, der hører til det danske Monarki.
- § 6.
Kongen skal høre til den evangelisk-lutherske Kirke.
- § 7.
Kongen er myndig, naar han har fyldt sit 18de Aar.
- § 8.
Forinden Kongen tiltræder Regjeringen, aflægger han for den forenede Rigsdag følgende Eed :
»Jeg lover og sværger at holde Danmarks Riges Grundlov; saasandt hjælpe mig Gud og hans hellige Ord.«
Er Rigsdagen ikke samlet ved Thronskiftet, nedlægges Eden skriftlig i Statsraadet og gjentages siden for den forenede Rigsdag.

III

- § 18.
Kongen er ansvarsfri; hans Person er hellig og ukrænkelig. Ministrene ere ansvarlige for Regjeringens Førelse.
- § 19.
Kongen udnævner og afskediger sine Ministre. Kongens Underskrift under de Lovgivningen og Regjeringen vedkommende Beslutninger giver disse Gyldighed, naar den er ledsaget af en Ministers Underskrift. Den Minister, som har underskrevet, er ansvarlig for Beslutningen.

- § 75.
Den med visse Eiendomme forbundne dømmende Myndighed skal ophæves ved Lov.

- § 76.
Retspleien bliver at adskille fra Forvaltningen efter de Regler, der fastsættes ved Lov.

- § 79.
Offentlighed og Mundtlighed skal saa snart og saa vidt som muligt gennemføres ved hele Retspleien. I Misgjerningssager og i Sager, der reise sig af politiske Lovovertrædelser, skulle Nævninger indføres.

VII

- § 80.
Folkekirkens Forfatning ordnes ved Lov.

- § 81.
Borgerne have Ret til at forene sig i Samfund for at dyrke Gud paa den Maade, der stemmer med deres Overbevisning, dog at intet læres eller foretages, som strider mod Sædeligheden eller i den offentlige Orden.

- § 82.
Ingen er pligtig at yde personlige Bidrag til nogen anden Gudsdyrkelse end den, som er hans egen; dog skal Enhver, der ikke godtgjør at være Medlem af et i Landet anerkjendt Troessamfund, til Skolevæsenet svare de til Folkekirken lovbefalede personlige Afgifter.

- § 84.
Ingen kan paa Grund af sin Troesbekjendelse berøves Adgang til den fulde Nydelse af borgerlige og politiske Rettigheder, eller undtage sig Opfyldelsen af nogen almindelig Borgerpligt.

VIII

- § 85.
Enhver, der anholdes, skal inden 24 Timer stilles for en Dommer. Hvis den Anholdte ikke strax kan sættes paa fri Fod, skal Dommeren ved en af Grunde ledsaget Kjendelse, der afgives snarest muligt og senest inden 3 Dage, afgjøre, at han skal fængsles, og, hvis han kan løslades mod Sikkerhed, bestemme dennes Art eller Størrelse. Den Kjendelse, som Dommeren afsiger, kan af Vedkommende strax særskilt indankes for højere Ret. Ingen kan underkastes Varetægtsfængsel for en Forseelse, som kun kan medføre Straf af Pengebod eller simpelt Fængsel.

- § 86.
Boligen er ukrænkelig. Huusundersøgelse, Beslaglæggelse og Undersøgelse af Breve og andre Papirer maa, hvor ingen Lov hjemler en særegen Undtagelse, alene skee efter en Retskjendelse.

- § 87.
Eiendomsretten er ukrænkelig. Ingen kan tilpligtes at afstaa sin Eiendom, uden hvor Almeenvellet kræver det. Det kan kun skee ifølge Lov og mod fuldstændig Erstatning.

- § 88.
Alle Indskrænkninger i den frie og lige Adgang til Erhverv, som ikke ere begrundede i det almene Vel, skulle hæves